

УДК 330.338:65.016

Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення

Готра В.В.

доктор економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства
Ужгородського національного університету

Ріпич В.В.

студентка економічного факультету
Ужгородського національного університету

Дячок А.В.

студентка економічного факультету
Ужгородського національного університету

Стаття присвячена пошукам нових підходів, які сприятимуть виходу підприємств з кризи та забезпечать їх належний фінансово-економічний стан. Саме аналіз фінансового стану підприємства є одним із головних інструментів з'ясування конкурентоспроможності виробника. Розробка та впровадження нових методів аналізу та шляхів покращення фінансового стану фірми дозволить збільшити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та прибутковність.

Ключові слова: фінансовий стан, діагностика фінансового стану, ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість.

Готра В.В., Ріпич В.В., Дячок А.В. ДИАГНОСТИКА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ И СПОСОБЫ ЕГО УЛУЧШЕНИЯ

Статья посвящена поискам новых подходов, которые будут способствовать выходу предприятий из кризиса и обеспечат их надлежащее финансово-экономическое положение. Анализ финансового состояния предприятия является одним из главных инструментов, которые помогают определить конкурентоспособность производителя. Разработка и внедрение новых методов анализа и способов улучшения финансового состояния фирмы позволит увеличить свой имущественный потенциал, восстановит платежеспособность и доходность.

Ключевые слова: финансовое состояние, диагностика финансового состояния, ликвидность, платежеспособность, рентабельность, финансовая устойчивость.

Hotra V.V., Ripych V.V., Dyachok A.V. THE FINANCIAL POSITION DETERMINATION OF THE COMPANY AND NEW ANALYTICAL WAYS TO IMPROVE IT

This article is devoted to finding new approaches helping the companies to overcome the crisis and ensure their proper financial and economic state. The analysis of the enterprise financial state is one of the main tools to find the competitiveness of producer. The development and implementation of new analytical methods and ways to improve the financial company states will increase its property potential to restore paying capacity and profitability.

Keywords: financial state, the financial position determination of the company, liquidity, paying capacity, profitability, financial stability.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин підприємства самостійно здійснюють свою виробничо-господарську діяльність, але, в той же час, вони повинні враховувати інтереси й побажання покупців і виробляти ту продукцію, на яку існує попит. Це зумовлене існуванням конкуренції на ринку товарів і послуг, що полягає в боротьбі за кожного споживача власної продукції. Саме аналіз фінансового стану підприємства є одним із головних інструментів з'ясування конкурентоспроможності виробника. В Україні

розвиток ринкових відносин характеризується впровадженням досягнень науково-технічного прогресу, ефективністю господарювання та управління виробництвом, підвищенням конкурентоспроможності продукції, що вимагає розробки таких шляхів покращення фінансового стану підприємства, що дозволить досягти максимального результату при мінімальних затратах, сприятиме ефективному використанню та розміщенню обмежених ресурсів. Досягнути стійкого фінансового стану можливо тільки за рахунок ефективного управління всіма факторами виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Чимало вітчизняних і зарубіжних науковців присвятили свою діяльність вивченню питань щодо розробки шляхів покращення фінансового стану підприємства з метою підвищення ефективності господарської діяльності. Серед науковців, які приділили цьому питанню значну увагу, слід виділити таких, як ????

Проте наскільки поглиблено не вивчалося б це питання, його необхідно постійно переглядати у зв'язку з постійними змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищі функціонування підприємства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку із останніми подіями у політичній та економічній площині нашої держави, постає необхідність пошуку нових підходів, які сприятимуть виходу підприємств з кризи та забезпечать їх належний фінансово-економічний стан. Значна частка підприємств України має незадовільну структуру капіталу та відчуває нестачу оборотних коштів. Розробка та впровадження нових методів аналізу та шляхів покращення фінансового стану фірми дозволить збільшити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та прибутковість. Постійне забезпечення управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансової стійкості та здатності підприємства до подальшого розвитку є однією з головних умов подолання наявних кризових явищ на підприємствах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Розробка практичних рекомендацій щодо напрямку покращення фінансового стану сучасних українських підприємств, що дозволить їм здійснювати ефективну діяльність у складних умовах політичної й економічної ситуації та забезпечить конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасний момент єдиного визначення поняття «фінансовий стан» немає, тому кожен автор трактує його по-різному.

На думку авторів фінансового словника А.Г. Загороднього, Г.Л. Вознюка, Т.С. Смовженко «фінансовий стан – це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами». [2] Це визначення є більш широким, але не повною мірою визначає сутність даного поняття.

Н.А. Русак, В.А. Русак зазначають, що «фінансовий стан характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої, комерційної та інших видів діяльності підприємства, доцільністю і ефективністю їх розміщення та використання, фінансовими взаєминами з іншими суб'єктами господарювання, платоспроможністю та фінансовою стійкістю», тим самим вони дещо розширили сутність поняття фінансового стану підприємства. [5] Автори наголошують не тільки на забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, а й на доцільності й ефективності їх розміщення та використання.

Доцільно проаналізувати підходи до визначення поняття «діагностика фінансового стану підприємства». Зокрема, А.І. Муравйов наголошує, що діагностика фінансового стану – це спосіб встановлення характеру збоїв нормального перебігу господарського процесу на підставі типових ознак, властивих тільки цьому об'єкту. Автор акцентує увагу лише на аналізі і контролі відхилень від нормального перебігу господарської діяльності підприємства. [3]. У свою чергу О.О. Гетьман, В.М. Шаповал зазначають, що діагностика фінансового стану – спосіб розпізнавання соціально-економічної системи за допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур і виявлення в них слабких ланок і «вузьких місць» [1].

О.А. Сметанюк дає наступне визначення цього поняття: «Діагностика фінансового стану – ідентифікація стану об'єкта через реалізацію комплексу дослідницьких процедур, спрямованих на виявлення домінантних факторів такого стану, симптомів та причин виникнення проблеми або можливих ускладнень, оцінку можливостей підприємства реалізувати стратегічні і тактичні цілі, підготовку необхідної інформаційної бази для прийняття рішення». Діагностика покликана забезпечувати комплексне виявлення, аналіз, ліквідацію та прогнозування проблем підприємства з метою забезпечення прийняття випереджуючих управлінських рішень, спрямованих на досягнення його стратегічних та тактичних цілей» [7].

В сучасних умовах для підприємства надзвичайно важливим є вміння правильно керувати фінансами, визначати раціональну структуру капіталу за складом і джерелами утворення та забезпечувати оптимальне співвідношення між власними та позиковими коштами. Важливим є усвідомлення сутності таких понять як ділова активність, ліквідність, платоспроможність, рентабельність підприємства, його фінансова стійкість.

Основними елементами економічної діяльності підприємства, що дозволяють найкраще визначити його фінансовий стан є: прибутковість роботи; оптимальність розподілу прибутку; наявність власних фінансових ресурсів не нижче мінімально необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції; раціональне розміщення основних і оборотних засобів, ліквідність поточних активів. [6]

До основних показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, належать:

1) показники ліквідності та платоспроможності;

2) показники оцінки фінансової стійкості (показники оцінки структури джерел засобів підприємства);

3) показники ділової активності (коефіцієнти оборотності та тривалості обороту виробничих запасів, оборотних засобів, тривалість погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей, тощо);

4) показники аналізу рентабельності (прибутковості) (загальна рентабельність, рентабельність виробництва, рентабельність майна та продажу, тощо).

Розрахунок динаміки показників фінансового стану для українських підприємств є обов'язковим в силу того, що на його основі слід розробляти та реалізовувати заходи, які спрямовані на швидке підвищення платоспроможності, забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості, прибутковості, подальшого розвитку, забезпечення і зростання виробничого потенціалу.

Фінансовий стан головним чином залежить від платоспроможності підприємства, тобто його здатності своєчасно задовольнити платіжні вимоги постачальників, проводити розрахунки по банківським кредитам, вчасно здійснювати оплату праці персоналу, сплачувати податки. Тобто, наявність грошових коштів у підприємства для виконання своїх фінансових зобов'язань свідчить про його ліквідність. Підприємство вважається ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання [4].

Враховуючи нестабільну ситуацію на українських ринках через події на Сході, чимало підприємств визнаються неплатоспроможними. До основних причин цього можна віднести:

– значне скорочення ринків збуту на сході країни;

– різке зниження платоспроможності споживачів;

– закриття або переміщення великих підприємств із зони проведення антитерористичної операції;

– скорочення виробничих потужностей внаслідок закриття дочірніх підприємств чи підприємств-партнерів;

– скорочення доступу до джерел національних природних ресурсів;

– суттєве податкове навантаження, зумовлене, зокрема, введенням додаткового військового збору, тощо.

Подальша дестабілізація політичної ситуації загрожує розгойдуванням курсу гривні і відповідними негативними наслідками для фінансового стану підприємств. Хоча Україна продовжує отримувати значні надходження валютної виручки від експорту зернових та олії, а ціни на сталь та залізну руду на світових ринках, порівняно з останніми роками, відновили зростання, загострення політичної напруги викликає нервозність на валютному ринку, що нівелює вплив цих сприятливих чинників. Також негативно впливають на курс гривні торговельні війни – санкції РФ щодо України та санкції проти Росії з боку Києва. Зважаючи на ці чинники, гривня продовжує втрачати свою вартість та збільшується курсова різниця стосовно долара.

Через все вищезазначене надзвичайно гостро постає питання погашення українськими підприємствами кредиторської заборгованості. Відомо, що більшу частку майна майже усіх підприємств складають саме позикові кошти. Їх формування відбувалося в умовах відносної стабільності грошової валюти, що дозволяло брати кредити у іноземних валютах. Зважаючи на теперішню ситуацію, пов'язану із значними стрибками та коливаннями національної валюти, підприємства опинилися у надзвичайно скрутному становищі. Але, разом з тим, слід зауважити, що нестабільний фінансовий стан на українських підприємствах був характерним і раніше, до початку політичної кризи, яка тільки посилила ці процеси. Причинами цього були:

– невиконання плану з випуску та реалізації продукції;

– скорочення доходів населення;

– зростання собівартості продукції;

– незадовільне фінансове керівництво підприємством;

– високий рівень оподаткування;

– неефективний маркетинг;

– низький рівень використання основних фондів;

– низький рівень кваліфікації персоналу;

- неефективний фондний портфель;
- неефективна фінансова стратегія;
- надмірна частка позикового капіталу;
- ріст дебіторської заборгованості. [8]

Оскільки підприємства не можуть значно вплинути на політичну ситуацію в країні, саме тому їм необхідно здійснювати пошук альтернативних методів покращення свого фінансового стану.

Першочерговим етапом для покращення фінансового стану сучасних підприємств є пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу. Це забезпечить мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу. Єдиною рекомендацією для формування такого співвідношення немає: кожне підприємство має визначати його відповідно до специфіки своєї виробничо-господарської діяльності.

Через ситуацію, що склалася в країні, підприємства повинні активно мобілізувати внутрішні резерви підприємства: явні та приховані. Такий пошук резервів необхідно здійснювати в процесі ґрунтовної оцінки всіх складових його діяльності.

Фінансову стійкість підприємства можна забезпечити за рахунок активізації збутової діяльності підприємства, а саме необхідно звертати увагу на маркетингову політику. Вона зробить продукцію підприємства конкурентоспроможною як на національному, так і на міжнародному ринках. Домогтися цього можливо за рахунок удосконалення рекламної діяльності підприємства, шляхом визначення цільової аудиторії та зосередження уваги на активізації їх інтересу до продукції, що випускається цим підприємством. Утримання складських приміщень на сучасний момент часу є досить витратним, тому необхідно скорочувати як запаси готової продукції шляхом максимально швидкого просування готової продукції від виробника до споживача, так і виробничі запаси через встановлення довірливих відносин із постачальниками.

Також однією із головних умов покращення фінансового стану підприємства є зниження собівартості продукції, яка прямо пропорційно впливає на збільшення прибутку підприємства. Цього можна досягти за рахунок впровадження нової техніки, технології, раціонального використання як матеріальних, так і трудових ресурсів, зменшення питомої ваги постійних витрат в собівартості продукції. Саме ресурсоекономні, ресурсозберігаючі технології – це вихід для українського товаровиробника.

Значну увагу слід приділити питанню дебіторської заборгованості, яка прямо впливає на розмір наявних грошових коштів. Для її оптимізації потрібно вибрати найбільш доцільні терміни платежів та форми розрахунків із споживачами (попередня оплата, з відстрочкою платежу, за фактом відвантаження продукції).

Важливим показником покращення фінансового стану підприємства є зростання продуктивності праці. В сучасних умовах важливо зберегти наявний кадровий потенціал. Для цього доцільно проводити політику в галузі підготовки та перепідготовки персоналу, що є особливою формою вкладення капіталу.

Також доцільно зробити такий крок на шляху до покращення фінансового стану підприємства, як здача в оренду або продаж окремих об'єктів основних фондів, які не повною мірою використовуються у виробничому процесі. Це дозволить отримати додаткові ресурси та вкласти їх в більш прибуткові цілі.

Як бачимо, діагностика фінансового стану підприємства є надзвичайно важливим процесом. За отриманими даними можна виявити основні шляхи, які сприятимуть просуванню продукції на ринках, що дозволить збільшити обсяг її реалізації та створить реальні передумови для виходу підприємства з фінансово-економічної кризи і, таким чином, покращити свій фінансовий стан.

Висновки з цього дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні висновки. Задовільний фінансовий стан є найважливішою характеристикою діяльності підприємства, яка відображає його конкурентоспроможність. Головними шляхами покращення фінансового стану підприємства є:

- 1) пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу;
- 2) мобілізація внутрішніх резервів підприємства;
- 3) оптимізація збутової політики;
- 4) удосконалення рекламної діяльності;
- 5) зниження собівартості продукції;
- 6) оптимізація дебіторської заборгованості;
- 7) збереження кадрового потенціалу;
- 8) здача в оренду або продаж окремих об'єктів основних фондів;
- 9) вивчення можливості розширення обсягів і ринків збуту продукції.

Розуміння необхідності діагностики фінансового стану підприємства та його своєчасний і якісний аналіз є головним для прийняття управлінських рішень, які спрямовані на вирі-

шення питання обрання напряму діяльності ефективності, конкурентноздатності та прибутковості. та розвитку підприємства, покращення його

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гетьман О.О. Економічна діагностика: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.
2. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – 3-тє вид. випр. та допов. – К.: Знання – 2009.
3. Лук'янова В.В. Сучасний стан теоретичних основ діагностики діяльності підприємства / Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки – 2009 – № 3.
4. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз: підручник / – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 536 с.
5. Русак Н.А, Русак В.А., Финансовый анализ субъекта хозяйствования: Справочное пособие. – Мн.: Перспектива, 2010.
6. Сарапіна О.А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення / Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки – 2013 – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_01/Sarapina.pdf
7. Сметанюк О.А. Діагностика фінансового стану підприємства в системі антикризового управління: Автореф. дис.... канд. екон. наук / 08.06.01. / О.А. Сметанюк – Хмельницький: Хмельницьк. нац. ун-т, 2006. – 22 с.
8. Стельмашук Ю.А. Методи діагностики фінансового стану і схильності підприємства до банкрутства // Економіка АПК, 2007 – № 2.